

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (м. Суми)
кафедра соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності
Департамент соціального захисту населення
Сумської обласної державної адміністрації
Служба у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації
Сумський обласний центр соціальних служб
Громадська організація «Ліга сучасних жінок» (м. Суми)
Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (м. Суми)
кафедра педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ)
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів)
кафедра соціальної роботи
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя (м. Ніжин)
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи
Черкаський державний технологічний університет (м. Черкаси)
кафедра соціального забезпечення
кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
Криворізький державний педагогічний університет (м. Кривий Ріг)
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМ'Ї ТА ДИТИНИ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ГРОМАДИ

Матеріали
V Всеукраїнської науково-практичної конференції
04 червня 2024 року

Суми

УДК 316.356.2:316.61:37.013.42(063)
С69

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка
(протокол № 10 від 26.06.2024 р.)*

Редакційна колегія:

- А. О. Полянничко* – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності СумДПУ імені А. С. Макаренка;
- Н. О. Максимовська* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності СумДПУ імені А. С. Макаренка;
- Є. В. Стеценко* – лаборант кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності СумДПУ імені А. С. Макаренка.

С69 Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (04 червня 2024 року, м. Суми). Суми: СумДПУ імені А. С.Макаренка, 2024. 276 с.

Збірник містить матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади».

У збірнику розглядаються технології соціально-педагогічної, психологічної, корекційної та соціокультурної підтримки сім'ї і дитини у вітчизняному та зарубіжному контексті; партнерство державних та громадських організацій у сфері надання соціальних послуг сім'ї та дитині; гендерний підхід як засіб оптимізації соціальної підтримки і соціально-правового захисту сім'ї та дитини; підготовка фахівців соціальної та соціокультурної сфери до соціальної підтримки сім'ї та дитини.

УДК 316.356.2:316.61:37.013.42(063)

© Колектив авторів, 2024
© СумДПУ імені А. С. Макаренка,
2024

Харківська Тетяна	<i>Розмежування понять сімейного конфлікту та домашнього насильства: ефективні алгоритми реагування</i>	37
Шевченко Таїсія	<i>Особливості використання методів соціокультурної діяльності в роботі з переселенцями в країнах ЄС для зменшення психоемоційного напруження</i>	41
СЕКЦІЯ 1		
<u>ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМ'Ї ТА ДИТИНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ</u>		
Губар О.Є., Нагайчук Н.Г., Власюк О.С.	<i>Складові інклюзивного середовища в закладах вищої освіти</i>	44
Загутіна-Візер Яна	<i>Міждисциплінарна взаємодія фахівців в інклюзивному закладі освіти</i>	46
Ігнатенко Дар'я, Максимовська Наталія	<i>Соціалізація учнів середньої ланки в умовах дистанційного навчання</i>	49
Котелевець Анастасія	<i>Соціальна активність молоді як рушійна сила соціальних змін</i>	52
Лехолетова Марина	<i>Розвиток соціально-виховного середовища відповідно до потреб дітей та їхніх сімей в громаді</i>	56
Лупаренко С. Є.	<i>Сучасні проблеми сім'ї та виховання дитини</i>	58
Мільська Олександра, Єсіна Наталія	<i>Неформальні об'єднання як інструмент соціалізації студентської молоді</i>	61
Муфутдінова Юлія, Знобей Олексій	<i>Сутність проблематики раннього соціального сирітства</i>	65

Лехолетова М.М.,
*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
соціальної педагогіки та соціальної роботи
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка*

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ВІДПОВІДНО ДО ПОТРЕБ ДІТЕЙ ТА ЇХНІХ СІМЕЙ В ГРОМАДІ

Можлива територіальна ізолюваність громади, нестача необхідних контактів та соціальних агенцій, ситуація воєнного стану в якій наразі перебуває населення України все це ускладнює якісне надання соціальних послуг дітям та їхнім сім'ям, які є найбільш незахищеними [6]. Тому, надання соціальної підтримки дітям та їхнім сім'ям, розвиток соціально-виховного середовища з урахуванням потреб та запитів громади є актуальним і потребує окреслення особливостей соціально-виховного середовища, його функцій, механізмів організації та шляхів включення дітей та їхніх сімей у це середовище.

В Енциклопедії освіти (2021) зазначено, що *«соціально-виховне середовище – ознака соціального середовища чи сукупність умов життєдіяльності особистості, що цілеспрямовано впливають на її свідомість і поведінку, набуття соціального досвіду, соціально-адаптивних можливостей, самореалізацію і самоствердження»* [4, с. 957]. Оскільки розвиток соціально-виховного середовища повинен бути орієнтованим на розвиток особистості та відповідати очікуванням людини, важливо зосереджуватись на виявленні проблем та запитів мешканців громади. Це допоможе врахувати можливі ризики та створити найбільш сприятливі умови для позитивного впливу соціально-виховного середовища в найкращих інтересах дітей та їхніх сімей.

Досліджуючи інструменти розвитку соціальної згуртованості громади, науковці С. Гунько, О. Карпенко, Т. Лях наголошують на необхідності створення в громаді комунікаційного простору (місця у власності громади та/або у вільному доступі і пристосоване для користування мешканцями), який забезпечить об'єднання всіх мешканців [1]. Такий публічний простір дозволить використовувати комунікативний потенціал громади і сприятиме розвитку соціальної згуртованості її мешканців.

Крім налагодження комунікації в громаді, важливими функціями соціально-виховного середовища є: створення умов для навчання, відпочинку, відчуття безпеки; допомога у налагодженні соціальних зв'язків; сприяння соціальній адаптації; організація змістовної

дозвіллевої діяльності з метою профілактики девіантної поведінки дітей та підлітків.

В цьому контексті профілактика у соціально-виховному середовищі громади має бути направлена на превентивну виховну діяльність: координацію зусиль стосовно вирішення проблем профілактики негативної поведінки; формування здорового способу життя; розроблення та запровадження ефективних форм роботи з превентивної виховної діяльності; організація соціально-педагогічної просвіти батьків щодо розв'язання проблем деструктивної поведінки дітей та підлітків [5]. «Деструктивна поведінка – це руйнівні дії підлітка (вербальні чи практичні), які можуть бути спрямовані на самого себе або зовнішній світ і проявлятися в нападах агресії, гніву чи ворожості» [2, с. 6].

Важливо відмітити, що при організації соціально-виховного середовища необхідно враховувати соціально-педагогічні умови, наявність або відсутність яких впливають на активність або пасивність дітей. В цьому контексті вирізняють різні типи середовища: догматичне (умови при яких дитина ставиться у позицію пригнічення власної волі, ігнорування ініціативи і активності), безтурботне (формування відносно незалежної, але пасивної особистості, коли щиросердне ставлення до дітей не підкріплюється відповідною вимогливістю), кар'єрне (формування атмосфери суперництва, вислужування, холодного розрахунку) і творче (сприяння саморозвитку вільної й активної особистості, різносторонній розвиток активної дитини) [3]. Таким чином, яким буде вплив соціально-виховного середовища на дітей та їхніх сімей залежить не лише від позитивних чи негативних установок, але й від самих суб'єктів, від їх самостійності та ініціативності.

Ефективне включення дітей та їхніх сімей у соціально-виховне середовище можливе шляхом: ознайомлення із середовищем; підтримки будь-яких корисних ініціатив; урахування потреб і запитів особистості; дотримання соціально значущих цінностей; формування адекватного ставлення до позитивних і негативних явищ і робота над посиленням позитивних факторів.

Список використаних джерел

1. Гулько С., Лях Т., Карпенко О. Публічний простір як інструмент розвитку соціальної згуртованості громади. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. С. 218–224, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.32>.
2. Журавель Т., Удовенко Ю. Профілактика деструктивної поведінки підлітків : навчальн-метод. посіб. Київ : Вид-во ФОП Буря О.Д., 2022.
3. Ковальчук В. А. Творче освітньо-виховне середовище навчального закладу – важлива умова розвитку та самовдосконалення особистості. *Креативна педагогіка*. 2017. Вип.12. С. 57–62.

4. Петрочко Ж. В., Лехолетова М. М. Соціально-виховне середовище. *Енциклопедія освіти / НАПН України* : 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 957–958.
5. Федорченко Т. Є. Профілактика девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: соціально-педагогічний аспект : монографія. Черкаси, 2011. 488 с.
6. Gunko S., Liakh T., Vainola R., Lekholetova M. Features of Providing Social Services in Rural Communities. *Society, integration, education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, May 24, 2024.* 652–664. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2024vol1.7899> ISSN 1691-5887

Лупаренко С. Є.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СІМ'Ї ТА ВИХОВАННЯ ДИТИНИ

Загальновідомо, що батьки відіграють надзвичайно важливу роль у житті дітей, адже спілкування з близькими дорослими є для них головним джерелом інформації про світ навколо, і від того, які зразки вивчення і взаємодії зі світом батьки демонструють дитині, залежить її сприйняття світу і подальший розвиток. Сім'я, побут і система сімейних взаємин складають первісну основу соціально-культурного розвитку практично кожної людини. Позитивні або негативні риси, якості особистості, сформовані в дитинстві на зразках взаємин батьків, зберігаються в дитини протягом усіх подальших років, впливають на вибір наступних виховних впливів індивіда в дорослому житті та виявляються в його міжособистісних контактах у різних сферах життєдіяльності.

Утім, зараз спостерігається своєрідна криза сім'ї та батьківства. Корені негативних явищ у розвитку сім'ї як інституту соціалізації дитини знаходяться в соціально-економічній сфері, зокрема у сфері оплати праці. Та частина національного доходу, що використовується на особисте споживання, не задовольняє потреб населення в необхідній якості і кількості, оскільки її недостатньо для утримання і виховання не тільки другої, а й першої дитини. Величезний вплив на становище дітей у сім'ї має безробіття дорослих. Воно не лише призводить до бідності матеріальної, а й духовної, зумовлює маргіналізацію населення [2, с. 9].

Складні соціально-економічні умови життя в призводять до значного занепокоєння дорослих матеріальним забезпеченням свого існування і життя дітей (і це змушує батьків працювати на

Наукове видання

Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції

**СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМ'Ї ТА ДИТИНИ
У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ГРОМАДИ**
(04 червня 2024 року, м. Суми)

Друкується в авторській редакції з оригіналів-макетів
Редколегія не завжди поділяє погляди авторів статей
За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор

Відповідальний за випуск *А. О. Полянничко*

Комп'ютерна верстка *Є. В. Стеценко*

Підп. до друку 26.06.2024.

Електронне видання

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка
(протокол № 10 від 26.06.2024 р.)